

U vrtlogu nemaštine i predrasuda

Iako su mjere pozitivne akcije pomogle da u Crnoj Gori bude više srednjoškolaca i zanatlija iz romske populacije, problem je što nema radnih mjesta

Zavod za zapošljavanje Crne Gore ne vodi evidenciju nezaposlenih po etničkoj pripadnosti. Zbog potreba projekata *Dekada za uključivanje Roma* ipak je obavljena izmjena u aplikaciji čime je omogućeno pretraživanje evidencije po tom osnovu, pri čemu izjašnjavanje nezaposlenih nije obavezno, već isključivo dobrovoljno.

Nevena Šuković, samostalna savjetnica za profesionalnu rehabilitaciju u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, kaže za *Monitor*: „Ne tražimo ni od nikoga da se izjasni kao Rom ili Egipćanin. Mi nemamo pravo na to, sem kad nezaposlena osoba dođe kod nas i sama naglasi svoju etničku pripadnost”.

Prema podacima koje smo dobili od Zavoda za zapošljavanje, prošle godine među nezaposlenima je bilo 160 osoba, koje su se deklarirale kao Romi i Egipćani. Što je zanemarljivo s obzirom na to da je nezapošljenih Roma u Crnoj Gori koji nemaju posao znatno više. U strukturi romske i egipćanske populacije najčešće posao traže oni bez stručne spreme i bez konkretnog zanimanja.

Adaptacija, privikavanje na okolinu i okoline na njih, stari je i najveći problem koji i prilikom zapošljavanja pogađa ovu marginalizovanu grupu. Njihovu potrebu da budu prihvaćeni i

uključeni u tok društvenih procesa u Crnoj Gori nije lako ostvariti.

Dolazak izbjeglih Roma i Egipćana sa Kosova u Crnu Goru dodatno je uticao na to da se promijeni položaj starosjedilaca Roma. Pored ostalog i zbog toga što izbjeglo stanovništvo sa Kosova u nuždi prihvata da radi za duplo manju nadnicu od nekadašnje.

Romi najčešće rade u Javnom komunalnom preduzeću, bave se sakupljanjem sekundarnih sirovina i raznim fizičkim poslovima - zidararski, molerski, keramičarski. Neki su uspjeli da nakon samo četiri godine osnovne škole usavrše zanat.

U relanom životu, Romi u Crnoj Gori su na razne načine diskriminirani.

Na njihov ukupni status pa i na zapošljavanje važan uticaj ima i to što se mali broj Roma i Egipćana usuđuje da upiše fakultet. Najčešći razlog je siromaštvo. Zbog toga mnogi ne pohađaju ni osnovnu školu. Oni često napuštaju osnovnu školu i zbog toga što nisu prihvaćeni u školi od strane druge djece

Neki njihovi problemi sežu daleko u istoriju. Postoje i razne predrasude kad su Romi u pitanju. Da su lopovi, kriminalci, neradnici... Sve to smanjuje njihove šanse prilikom traženja posla.

Na njihov ukupni status pa i na zapošljavanje važan uticaj ima i to što se mali broj Roma i Egipćana usuđuje da upiše fakultet. Najčešći razlog je siromaštvo. Zbog toga mnogi ne pohađaju ni osnovnu školu. Oni često napuštaju osnovnu školu i zbog toga što nisu prihvaćeni u školi od strane druge djece. Problem im je nepoznavanje crnogorskog jezika.

Bez obzira na sve to, ima i drugačijih primjera. Neki mladi Romi čine sve da se obrazuju. **Edin Beriša** je rođen u Podgorici. Živi sa majkom, ocem i mlađom sestrom. Ima i sestru koja je udata. Završio je osnovnu i srednju školu sa odličnim uspjehom. Roditelji su ga ohrabrivali da uči i bili su mu najveća podrška. Tokom školovanja, kaže, nije nailazio na velike prepreke i probleme.

No i pored njegove volje i želje da nađe posao to mu ne polazi za rukom. Razlog je između ostalog i to što i unutar romske populacije pojedine favorizuju. Neki Romi, prema našim izvorima, mogu raditi više poslova i za njih se raspisuje i konkurs.

• NE ŠKOLUJU SE ZATO JER SU SIROMAŠNI, TEŠKO DOLAZE DO POSLA JER NEMAJU ZANIMANJA: Romi u Podgorici

Beriša je 2010. godine bio najbolji stipendista tadašnje Fondacija za stipendiranje Roma i Egipćana. Te godine upisuje Elektotehnički fakultet (ETF), smjer energetika i automatika. Bio je na budžetu. Međutim, iste godine se dogodila saobraćajna nesreća, zbog čijih je posljedica morao da napusti ETF. Ipak, odlučio je da nastavi sa studijama i upiše Pravni fakultet, odsjek kriminalistika i bezbjednost. Sada je na trećoj godini, a uz studije godinu dana radi u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava. Nadao se stalnom zapošljenju, ali to se nije desilo. Ima dosta iskustva, ali je trenutno bez posla, koji mu je neophodan jer studira, a niko mu u porodici ne radi.

Naša zemlja bi trebalo da posveti posebnu pažnju principima tzv. pozitivne afirmacije, koja bi omogućila Romima lakše zapošljavanje i obrazovanje. Ali

još nema efekata iako su usvojeni zakoni. Po mišljenju Edina Beriše zemlja u kojoj postoji najbolji tretman Roma i Egipćana populacije je Njemačka. „Tamo Romi uglavnom žive dostojanstveim životom, država se brine o njima. Od sopstvene plate mogu pristojno da žive”, kaže Beriša.

Uprkos tome što nema posla, on se ne predaje. Smatra da će se položaj Roma i Egipćana znatno popraviti tek ako ova populacija osjeti da živi u svojoj državi. „Naše društvo treba i mora da se potruži da svi budemo jednaki i ravnopravni”, kaže Beriša.

Leon Đokaj, nacionalni koordinator za Dekadu inkluzije Roma 2005-2015. za Monitor podsjeća: „Nakon regionalne konferencije koja je održana u Budimpešti 2003. godine proizišla je ideja o Dekadi uključenja Roma u zemljama Evrope, kao procesu koji treba da dovede do što uspješnije integracije Roma u državama članicama Dekade. Pored brojnih evropskih država, partneri koji su uključeni u ovu inicijativu su Svjetska banka, Fondacija otvorno društvo, UNDP, UNICEF, UNHCR, Svjetska zdravstvena organizacija, Evropska komisija, Savjet Evrope, Razvojna banka...”

• LEON ĐOKAJ, NACIONALNI KORDINATOR ZA DEKADU INKLUZIJE ROMA 2005-2015: „CRNA GORA PODRŽAVA NASTAVAK DEKADE ROMA. Za to postoji realna potreba“

Dolazak izbjeglih Roma i Egipćana sa Kosova u Crnu Goru dodatno je uticao na to da se promijeni položaj starosjedilaca Roma. Pored ostalog i zbog toga što izbjeglo stanovništvo u nuždi prihvata da radi za duplo manju nadnicu od nekadašnje

Crna Gora je od juna 2013. godine na 24. sastanku Međunarodnog upravnog odbora –ISC preuzela predsjedavanje Dekadom uključenja Roma 2005-2015. Crnogorsko predsjedavanje, koje je trajalo godinu, odvijalo se u važnom trenutku. Organizovana je u januara prošle godine druga međunarodna konferencija čija je tema bila *Diskriminacija Roma i izazovi anticiganizma i višestruke diskriminacije*. U toku ove konferencije sagledani su normativni i institucionalni okviri za prevenciju i institucionalni okviri za prevenciju i zaštitu od diskriminacije i sprovođenje u praksi. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je koordiniralo sve obaveze tokom predsjedavanja Crne Gore Dekadom.

Crna Gora podržava nastavak dekade Roma. Za to, ističe Đokaj, postoji realna potreba. Uprkos nekim pozitivnim rezultatima, neophodno je nastaviti s radom u pravcu punog uključenja romske populacije u društvo.

Mjera demokratske zrelosti svakog društva su položaj i sudbina njegovih najranjivijih članova. Romska populacija jeste, od davnina, po brojnim osnovama najranjivija. Tretman pripadnika ove zajednice posebno prilikom zapošljavanja mora da bude opomena za sve.

Teuta NURAJ

ERSTE Stiftung

*Fellowship for Journalist of Roma/Ashkali/Egyptian Origin 2015-2016
This project has been supported by ERSTE Foundation*